

Kva skjer med pengane i Ullensvang?

Kommuneøkonomi er full av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bakorda handlar det om noko alle kjenner: **inntekter, rekningar, sparepengar og lån**. Dette heftet forklarar — utan fagspråk — kva ein grundig gjennomgang av Ullensvang-økonomien fann. Og Ullensvang har ein interessant vri: ein **kraftkommune** med gode inntekter, som bruker meir enn forventa på nesten alle tenester — men som no likevel må stramme inn.

+155 mill.

så mykje meir enn forventa
bruker kommunen på
eldreomsorg og pleie i året — det
klart største «over forventa»-talet

0,1 %

så lite blir igjen av årsinntekta
etter at alle rekningar er betalt —
kommunen sitt eige mål er 4 %.
Drifta er stram

~40 årsverk

så mange stillingar kuttar
kommunen i 2026 — men ingen
blir sagt opp; det skjer ved at folk
som sluttar ikkje blir erstatta

Tenk på kommunen som ein husstand: Ullensvang «tener» godt — kraftverk og industri i kommunen gir store inntekter (eigedomsskatt og kraftpengar). Familien har difor hatt råd til å unne seg litt ekstra på det meste: god eldreomsorg, god skule, gode helsetenester. Dei har òg ein pen sparekonto. Men nesten heile inntekta går rett ut igjen i daglege rekningar — det blir nesten ingenting til overs. Statsforvaltaren (statens «rådgjevar») har sagt frå: de bruker for mykje på drift. Difor strammar familien no inn — utan å seie opp nokon, men ved å la vere å fylle stillingar når folk sluttar.

Grunnlaget for dette heftet er ei full analyse bygd på opne offentlege tal (SSB, Statsforvaltaren, kommunens eigne rapportar, tilsyn). Den tekniske rapporten viser alle kjelder og utrekningar. Hovedtala her er frå 2025 — det siste året med endelege, reviderte tal (publisert 16. juni 2026).

Ullensvang bruker meir enn forventa på alle tenester

For å samanlikne kommunar rettferdig kan ein ikkje berre sjå på kronebeløp — ein kommune med mange eldre treng meir omsorg, ein med mange barn treng meir skule. Staten har difor eit eige reknestykke som seier kva kvar kommune *burde* trenge med akkurat sin folkesetnad. Vi har samanlikna Ullensvang sitt faktiske forbruk med dette «forventa behov»-talet:

OMRÅDE	MEIR/MINDRE ENN FORVENTA PER ÅR	KVA BETYR DET?
Eldreomsorg og pleie	155 mill. meir	Det klart største «over forventa» — institusjonstungt. Les neste side
Grunnskole	83 mill. meir	Godt over forventa — og karakterane er gode
Sosialhjelp m.m.	49 mill. meir	Over forventa — men tilsyn fann ingen feil
Helsetenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	44 mill. meir	Over forventa
Barnehage	42 mill. meir	Over forventa
Administrasjon («byråkratiet»)	13 mill. meir	Litt over forventa — men kraftig ned frå året før
Barnevern	12 mill. meir	Litt over forventa

Det overraskande: Ullensvang bruker meir enn forventa på *alle* tenester samstundes. Det er uvanleg — dei fleste kommunar driv nokre tenester nøkternt og andre rausare. Forklaringa er enkel: kommunen er ein **kraftkommune** med høge inntekter, og har hatt råd til å gi litt ekstra over heile linja. Folk kallar det gjerne ein «frå vogge til grav»-profil — gode tenester for alle, heile livet.

Reknestykket viser altså at Ullensvang er ein **raus kommune over heile linja**, finansiert av kraftpengar. Det er ikkje teikn på at noko er ute av kontroll — men det betyr at når inntektene blir strammare, finst det rom til å effektivisere. Det er nettopp det kommunen no gjer. På dei neste sidene forklarar vi den største posten (eldreomsorg), kvifor sparekontoen ikkje er heilt det han ser ut som, og kva kuttet på ~40 stillingar handlar om.

Kvifor bruker kommunen 155 millionar meir enn forventa på eldreomsorg?

Eldreomsorg og pleie er den klart største posten der Ullensvang bruker meir enn forventa — heile 155 millionar kroner i året meir enn statens reknestykke tilseier. Det handlar ikkje om at pengane forsvinn. Forklaringa ligg i tre ting:

- **Kommunen er svært stor i areal og spreidd.** Ullensvang vart i 2020 slått saman av gamle Ullensvang, Odda og Jondal — ein av dei største kommunane på Vestlandet i areal, med fleire tettstader og lange avstandar (Odda, Utne, Kinsarvik, Jondal). Det gir mange små einingar og mykje køyring. Å gi god pleie over så store avstandar kostar meir per innbyggjar enn folketalet aleine skulle tilseie — det er ein **struktur, ikkje sløsing**.
- **Mykje av omsorga skjer på institusjon.** Kommunen har ein institusjonstung profil, og har nyleg bygd ny sjukeheim (Eide). Ein institusjonsplass kostar mykje — i Ullensvang over 2,5 millionar kroner per plass i året.
- **Kommunen har hatt råd.** Med høge kraftinntekter har Ullensvang til no hatt økonomisk rom til å gi eit romsleg pleietilbod. No skal dette strammast litt inn — men forsiktig, og utan oppseiingar.

Kort sagt: Det er ikkje sløsing som gjer eldreomsorga dyr i Ullensvang. Det er ein blanding av lange avstandar i ein vidstrakt kommune, mykje institusjon (inkludert nybygd sjukeheim) og at kraftinntektene har gitt rom til eit romsleg tilbod. Ein del av meirkostnaden er uunngåeleg så lenge folk bur spreidd — men ein del er rom som kommunen no kan stramme inn på.

Eldreomsorga er altså ikkje eit teikn på at noko er gale, men eit spel av geografien og av at ein kraftkommune har hatt råd til å vere raus. Når inntektene no blir strammare, ser kommunen på korleis tenestene kan drivast litt meir effektivt — utan at dei eldre skal merke det på kvaliteten.

Inntektssterk — men strammare i kvardagen enn det ser ut

11,7 %

sparekontoen («disposisjonsfondet») målt mot årsinntekta — over kommunens eige mål på 10 %

0,1 %

men så lite blir igjen til sparing kvart år. Målet er 4 %. Nesten alt går rett ut i drift

67 %

kommunens lån målt mot årsinntekta — under snittet i landet, men det veks

Her er den ærlege historia. Ullensvang *har* gode inntekter. Men sparekontoen er bygd på ein annan måte enn i mange andre rike kommunar.

Sparepengar bygd på kraft — ikkje på børsen

Til skilnad frå til dømes Asker, som har eit stort «arvefond» plassert i aksjar, har Ullensvang **ikkje noko slikt fond**. Sparekontoen er i staden bygd opp av **overskot frå dei løpande kraftinntektene** — eigedomsskatt på kraftverk, naturressursskatt, heimfall og utbytte. Det betyr at sparepengane svingar med kraftprisane og med kor stram drifta er — ikkje med børsen. Det gjer soliditeten reell, men sårbar: går kraftinntektene ned, eller held drifta fram å vere så stram at det ikkje blir noko til overs (som no, med berre 0,1 % igjen), stoppar oppbygginga av sparekontoen opp.

Magert resultat og ei varsla innstramming

Det viktigaste tala er at kommunen i 2025 berre fekk **0,1 prosent** igjen av årsinntekta etter at alt var betalt — mot eit eige mål på 4 prosent. Statsforvaltaren har sagt det rett ut: «driftsnivået er høgt, og ein stor del av dei høge inntektene blir brukte i drifta». Difor strammar kommunen no inn — om lag 40 stillingar i 2026, fordelt på oppvekst, helse og omsorg, teknikk, kultur og administrasjon. Det skjer **ikkje ved oppseiingar**, men ved at stillingar ikkje blir fylte når folk sluttar. Kommunedirektøren kallar budsjettet «stramt, men oppnåeleg», og kuttet er breitt politisk samla — i 2022 stod 31 av 33 representantar bak budsjettet.

Eit konkret døme på innstramming: Kommunen tok i bruk eit system (Loopfront) for å bruke om igjen møblar og utstyr i staden for å kjøpe nytt — og sparte over 1 million kroner på under eitt år, mot eit mål på 200 000. Nytt mål er 2 millionar innan 2026. Det viser at innstramminga er praktisk og reell, ikkje berre tal på papiret.

Det ærlege biletet er altså verken «Ullensvang er styrtrik og har ingen problem» eller «Ullensvang er blakk». Det er ein inntektssterk kraftkommune som har brukt nesten heile inntekta i drift, har

ein solid men kraftavhengig sparekonto, og som no — etter eit klart råd frå staten — strammar inn for å få drifta ned mot inntektene over tid.

Lita ordliste — «gresk» omsett til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle rekningar og renter er betalt. I 2025 hadde Ullensvang berre **0,1 %** igjen — langt under kommunens eige mål på 4 %. Det betyr at nesten heile inntekta gjekk rett ut igjen i drift, og lite vart spart.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — pengar som i prinsippet kan brukast når noko sviktar. Målt i prosent av årsinntekta. Ullensvang: 11,7 % — over kommunens eige mål på 10 %. Men fondet er bygd opp av kraftinntekter, ikkje av aksjar, så det svingar med kraftprisane.

Kraftkommune

Ein kommune med kraftverk og industri som gir høge inntekter gjennom eigedomsskatt på kraftanlegg, naturressursskatt og kraftutbytte. Ullensvang skriv eigedomsskatt berre på kraft og næring — ikkje på vanlege bustader eller hytter.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens reknestykke for kva ein kommune burde trenge, ut frå kor mange barn, unge og eldre den har. Det gjer det mogleg å samanlikne Ullensvang rettferdig med heilt ulike kommunar — og det er dette som viser at Ullensvang bruker meir enn forventa på alle tenester.

Netto lånegjeld

Kommunens «bustadlån». Ullensvang si gjeld svarar til rundt 67 % av ei årsinntekt — under snittet i landet, men aukande. Statsforvaltaren har åtvara mot at gjelda veks for mykje.

Omstilling / naturleg avgang

Å redusere talet på tilsette utan å seie opp nokon — ein ventar berre med å fylle stillingar når folk sluttar av seg sjølv. Ullensvang reduserer ~40 årsverk i 2026 på denne måten.

Endelege tal

2025-tala er no endelege (reviderte), publiserte av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tala står igjen som samanlikning. Alle hovedkonklusjonar byggjer på endelege tal.

Kvar kjem tala frå?

Alt byggjer på opne kjelder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Statsforvaltaren i Vestland, Ullensvang sine eigne budsjett og rapportar, og statlege tilsyn. Kvar einaste talpåstand er sporbar til kjelda, og heile analysen vart til slutt «angripen» av ein eigen kvalitetskontroll som leitte etter feil.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tal i millionar kroner der anna ikkje er sagt; hovedår 2025 (2024 som samanlikning). Viktig presisering: når analysen seier at noko kostar «meir enn forventa», betyr det ikkje sløsing — det kan vere bevisst, romsleg drift som ein kraftkommune har hatt råd til, og som no blir forsiktig stramma inn. Poenget er at vala bør takast med opne auge, og at nokon må seie kva som skal betale for kva når kraftpengane ikkje lenger strekk til alt.